

Lekcija 4

Kako možemo postići održivost?

Načini uspostavljanja ravnoteže ciljeva i prevazilaženje sukoba

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje kompetencije odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metod, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored vremena nastavniku omogućava okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje kompetencije	Analiza i procjena: Osvrt na iskustvo kroz analizu pojmova.
Cilj učenja	Inicijative snažno utiču na naše ponašanje. Učinak inicijativa provjerava se pravilima (izvana) ili odgovornošću (samokontrola). Pojam: inicijativa, dilema.
Zadaci za učenike	Učenici primjenjuju pojmove na svoje lično iskustvo.
Materijali i sredstva	Radni list za učenike 4.2.
Metod	Izlaganja; plenarna rasprava; doprinosi nastavnika.
Raspored vremena	1. Učenici izlažu svoje stavove. 10 min.
	2. Učenici razmišljaju o uticaju inicijativa na njihovo ponašanje. 15 min.
	3. Učenici raspravljaju o dva osnovna pristupa rješavanju dileme održivost - profit. 15 min.

Informacije

U ovoj lekciji učenici koriste pojam inicijativa da bi analizirali svoje ponašanje u igri ribolova. Okvir igre podstaknuo je učenike da se fokusiraju na cilj maksimalizovanja kratkoročne zarade bez obzira na posljedice za ostale ribare i zajedničke riblje resurse.

U ovoj zaključnoj lekciji učenici raspravljaju o načinima nadziranja inicijativa s kontraproaktivnim učincima. To je moguće postići na dva načina. Prvo, političkim sredstvima (autokratskim pristupom); pravila i propisi dopuštaju ili zabranjuju neke vrste ponašanja. Nagrade i kazne su načini sprovođenja. Drugo, pojedinci sami kontrolišu svoje ponašanje preuzimanjem odgovornosti. Učenici raspravljaju o tome kojem pristupu dati prednost.

Domaći zadatak važan je iz nekoliko razloga: učenici razmatraju i bilježe rezultat prethodne lekcije. Govore na početku ove lekcije i od samog početka su aktivno uključeni. Nastavnik dobija povratne informacije o tome šta su učenici naučili i razumjeli. To mu daje smjernice za nastavak (konstruktivističko učenje i podučavanje u čijem su središtu učenici).

Opis lekcije

Faza 1: Učenici daju svoj doprinos

Nastavnik povezuje temu lekcije s osnovnim pitanjima

Od učenika se očekuje da dođu na nastavu sa svojim stanovištima o dva osnovna pitanja. Razmišljajući o tim pitanjima, učenici su stvorili konceptualni okvir za cijelu lekciju (konstruktivističko učenje).

1. Objasni zbog čega je teško ostvariti istovremeno dva ili više ciljeva koji se tiču održivosti. Pozovi se na radni list za učenike 4.2 i našu raspravu u učionici.
2. Objasni zašto se većina igrača drži cilja koji se odnosi na individualno blagostanje premda su katastrofalne posljedice postale očite.

Ako želiš, možeš se pozvati i na konkretne primjere.

Pripremi svoje konstatacije u pisanom obliku.

Nastavnik najavljuje temu lekcije: kako možemo postići održivost? Zapisuje na tablu ili na *flip chart*-u i daje riječ učenicima. O svakom od dva postavljena pitanja naizmjenično se raspravlja.

Pitanje 1: Ciljevi koji se tiču održivosti

Od učenika se može očekivati da razmišljaju o sljedećem problemu: dok su neki ciljevi koji se tiču održivosti međusobno usklađeni, neki se međusobno isključuju. Zaštita životne sredine, na primjer, odlično se slaže s odgovornošću za buduće generacije i čovječanstvo u cjelini (globalna perspektiva, jedan svijet). Ti ciljevi su ugroženi ako sadašnja generacija teži povećanju blagostanja (ekonomija). Društvo (cilj pravedne raspodjele) i ekonomija (povećanje rezultata i produktivnosti) mogu biti usklađeni, ali u mnogim slučajevima zapravo nijesu.

Igra ribolova bila je slučaj najgoreg scenarija u kojem je sve krenulo pogrešnim putem. Čak i bogatija ribarska sela suočila su se s ekonomskim padom.

Učenici se mogu pozivati na sadašnje napore usklađivanja ekonomskog rasta i zaštite životne sredine: recikliranje otpada, proizvodnja električne energije pomoću vjetra, sunca ili vodenih generatora, ili proizvodnja automobila na električni pogon.

Pitanje 2: Cilj koji se tiče individualnog blagostanja

Može se očekivati da su učenici razmislili o sljedećem problemu: u igri ribolova, „pobjednik“ je izgleda bilo selo s najvećim ulovima. Odgovornost za životnu sredinu nije se isplatila, u sasvim konkretnom smislu.

U svakom krugu nastavnik daje priliku da 6 do 10 učenika nešto kaže. Kada se stvori jasna slika, učenici nastoje da sažmu sve što su čuli. Rezultat može otprilike biti ono što smo ovdje naveli, ali može se i razlikovati. Ako se učenici ne slože, to takođe treba reći.

Faza 2: Učenici se osvrću na uticaj podsticaja na njihovo ponašanje

Nastavnik ukratko uvodi dva pojma koja olakšavaju razumijevanje o tome kako su se učenici ponašali tokom igre ribolova.

U igri ribolova, odgovornost za životnu sredinu i blagostanje drugih nije se isplatila, u doslovnom smislu, ali jeste maksimalno povećanje ulova da bi se povećalo vlastito blagostanje. Ta poruka bila je sasvim jasna. Ova vrsta indirektnog uticaja na nas, koji nas podstiče da se ponašamo na određen način bez ikakve prisile, naziva se *podsticajem*.

Ovdje nastavnik pravi pauzu i traži da učenici razmisle o podsticajima kojima su svjedoci u svakodnevnom životu. Možemo očekivati primjere poput ovih:

- Obično kupujemo jeftiniji proizvod, ako je kvalitet više-manje isti.
- U školi ulažemo napor da postignemo dobre ocjene.
- Roditelji djeci obećavaju nagradu za uspjeh u školi.
- Osiguravajuća društva nude bonuse ako klijenti nijesu imali nikakva potraživanja.
- Ako se pretplatiš na neki časopis, ili nagovoriš prijatelja da se pretplati, dobijaš poklon.
- Neki ljudi ne žele da se napiju jer se boje da bi im to moglo narušiti ugled.

Učenici, ili nastavnik, izvode zaključak na osnovu tih primjera.

Ovi primjeri jasno pokazuju da podsticaji pobuđuju naše lične interese. Oni se često jasno i direktno tiču novca, ali i naše želje da budemo uspješni ili prihvaćeni od drugih. Konkurentne tržišne ekonomije snažno se oslanjaju na podsticaje, a profitni podsticaj je u centru slobodne tržišne konkurencije. Stoga ne iznenađuje ako učenici odgovore na podsticaj koji im je blizak.

Faza 3: Učenici raspravljaju o dva osnovna pristupa rješavanju dileme održivost – profit

Nastavnik uvodi sljedeću temu koja se tiče pojma dileme. Podsticaj da povećamo svoje pojedinačne zarade veoma je snažan. Iz perspektive održivosti, posljedice su katastrofalne, ako svi odgovaramo na podsticaj u vezi s profitom i svi to znamo. U dilemi smo. Znamo da bi nešto trebalo da učinimo da zaštitimo zajedničke resurse, ali ako to učinimo doživjećemo neuspjeh i postati siromašniji od drugih. Stoga se vraćamo našem cilju ostvarenja profita u strahu od najgoreg. Takva situacija, u kojoj radimo nešto izuzetno pogrešno bez obzira koju opciju izaberemo – a jednu moramo izabrati – naziva se *dilemom*.

Učenici bi najprije trebalo da postavljaju pitanja o razumijevanju. Nakon što se slože s tezom da je podsticaj za ostvarivanje profita u početnoj fazi ribarske igre snažan, mogu se posvetiti pitanju prevladavanja njegovog destruktivnog potencijala. Ovdje je jako važno njihovo iskustvo tokom igre. Jesu li učenici uspjeli da kontrolišu ili koordiniraju svoju ribarsku politiku? Čak i ako nijesu uspjeli, koja su rješenja predložena? Koja rješenja predlažu gledajući unatrag?

Uopšteno govoreći, možemo očekivati da se mišljenja učenika mogu svrstati u dvije kategorije. Ona možda neće odgovoriti na sve vidove sadržane u ovom idealnom opisu:

- *Autokratski pristup*: ribarima su potrebna pravila i propisi i sistem kontrole i sankcija na osnovu kojeg će se ta pravila sprovoditi. Ribare kontroliše institucija koja je iznad njih, a ta institucija – najvjerovatnije vlada – takođe definiše ciljeve održivosti. Sloboda da se slijede podsticaji u smislu profita u tom slučaju je strogo ograničena.
- *Ugovorni pristup*: ribari potpisuju ugovor o pravilima ili principima ponašanja, a možda i ciljevima u smislu održivosti. Mogu takođe dogovoriti sistem kontrole i sankcija.

Kojoj od ove dvije mogućnosti učenici daju prednost? Ako je ostalo malo vremena, nastavnik traži izjašnjavanje dizanjem ruku, a jedan ili dva učenika iz svake grupe objašnjavaju svoje razloge. Ako to vrijeme dopušta, može uslijediti rasprava. Učenici mogu ukazati na to da slabost hijerarhijskog ili autokratskog pristupa leži u tome što udaljenost institucije ne omogućava jasno razumijevanje ciljeva u pogledu održivosti. Lokalni pristup koji se zasniva na ugovoru ima svoje prednosti u smislu stručnosti, ali možda nije tako uspješan kada se radi o sankcionisanju povrede ugovora. Budući da su ribari ravnopravni partneri, teško da jedni druge mogu nadzirati.